

PM 2011:38 RII (Dnr 001-2787/2010)

**Ny struktur för skydd av mänskliga rättigheter (SOU 2010:70)
- Slutbetänkande från Delegationen för mänskliga rättigheter i
Sverige
Remiss från Integrations- och jämställdhetsdepartementet**

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Som svar på remissen ”Ny struktur för skydd av mänskliga rättigheter” (SOU 2010:70) hänvisas till denna promemoria.

Föredragande borgarrådet Ulla Hamilton anför följande.

Ärendet

Regeringen beslutade den 9 mars 2006 att inrätta Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige för att stödja det långsiktiga arbetet med att säkerställa full respekt för de mänskliga rättigheterna i Sverige. Arbetet tar sin utgångspunkt i regeringens skrivelse *En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna 2006 – 2009* (skr. 2005/06:95). Delegationen har även haft i uppdrag att lämna förslag på hur det fortsatta stödet till detta arbete kan erbjudas efter det att delegationen har avslutat sitt uppdrag.

En av utgångspunkterna för delegationens arbete har varit att de mänskliga rättigheterna i internationella överenskommelser idag är bindande åtagande för hela den offentliga sektorn. De utgör grundläggande normer för hur människor får bete sig mot varandra. Alla har rätt att ha sina rättigheter, men ingen får använda dem så att de kränker någon annans rättigheter. Skyddet bör utformas på ett sätt som är långsiktigt hållbart och kan stå emot prövningar av olika slag.

Sverige har idag flera internationella åtaganden när det gäller mänskliga rättigheter inom EU, FN, Europarådet m.fl. Delegationen föreslår att dessa åtaganden och överenskommelsers ställning i svensk lagstiftnings- och rättstillämpningsprocess bör utredas för att förtydliga om fler konventioner kan inkorporeras i den svenska lagstiftningen.

Delegationen anser att den nya skollagen på ett föredömligt sätt skrivit in att skolorna ska förmedla och förankra de mänskliga rättigheterna samt utforma utbildningen i överensstämmelse med dessa. Delegationen föreslår att motsvarande skrivning förs in i högskolelagen.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden och utbildningsnämnden.

Stadsledningskontoret anser att delegationens olika förslag bildar en helhet och en struktur som tillsammans kan bidra till att de mänskliga rättigheternas roll stärks.

Socialnämnden anser att bestämmelser som tydliggör ansvaret för att respektera den enskildes mänskliga rättigheter enligt de internationella överenskommelser som Sverige har åtagit sig att följa ska införas även i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).

Utbildningsnämnden anser att de olika förslagen bildar en helhet och en struktur, som tillsammans kan bidra till att de mänskliga rättigheternas roll stärks, som en gemensam internationell och nationell värdegrund för samhället.

Mina synpunkter

Det är viktigt att de mänskliga rättigheternas roll som vår gemensamma, internationella värdegrund är tydlig. Delegationen lämnar förslag på en struktur som kan stärka de mänskliga rättigheternas roll. Bland annat föreslår delegationen att det införs en paragraf i kommunallagen, där det ska framgå att kommuner och landsting ska bedriva sin verksamhet med respekt för den enskildes mänskliga rättigheter och i enlighet med internationella överenskommelser som Sverige åtagit sig att följa. Likalydande text som delegationen föreslår har redan införts i lagen om vård av missbrukare i vissa fall och i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga samt i socialtjänstlagen. Socialnämnden framhåller i sitt remissvar att en sådan skivelse även bör införas i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).

Riksdagen har fastställt målet att de mänskliga rättigheterna ska respekteras i Sverige och regeringen har precis påbörjat en kartläggning av situationen för mänskliga rättigheter i Sverige, vilken ska utgöra grunden för regeringens fortsatta strategi på området. Det är ett välkommet initiativ.

Vad det gäller utredningens förslag så har redan idag Diskrimineringsombudsmannen (DO) och Justitieombudsmannen (JO) till uppgift att övervaka efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna. Om utredningens förslag om en MR-kommission (mänskliga rättigheter) realiserar bör det tydligt framgå hur den ska samspela med dessa myndigheter samtidigt som kommissionen bör kunna fylla ett viktigt behov som inte kan tillgodoses inom redan existerande myndigheter.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Som svar på remissen ”Ny struktur för skydd av mänskliga rättigheter” (SOU 2010:70) hänvisas till denna promemoria.

Stockholm den 10 mars 2011

ULLA HAMILTON

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Slutbetänkande från Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige – Ny struktur för skydd av mänskliga rättigheter (SOU 2010:70), sammanfattning

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarrådet *Per Bolund* (MP) enligt följande.

Jag föreslår borgarrådsberedningen föreslå kommunstyrelsen besluta att

1. i huvudsak bifalla borgarrådets förslag till remissvar
2. därtill tillföra remissvaret

Begreppet mänskliga rättigheter reglerar dels ett juridiskt förhållande mellan internationella överenskommelser, stat och individ men aktualiserar även politiska och etiska frågor. Som presenteras i föreliggande utredning behöver Sverige inrätta en ny nationell kommission under riksdagen av flera anledningar.

Det behövs en ny struktur för att säkerställa att Sverige lever upp till sina internationella åtaganden och för att garantera efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna. Den nya myndigheten under riksdagen skall ha i uppdrag att granska lagstiftning och författningsförslag på en övergripande nivå men inte pröva klagomål och kränkningar av de mänskliga rättigheterna i enskilda fall.

På flera samhällsnivåer finns det ett behov av att aktivt och målmedvetet stärka och skydda de mänskliga rättigheterna. Kommissionen föreslås ha till uppgift att undersöka och rapportera om situationen för de mänskliga rättigheterna i Sverige samt lämna förslag på hur den kan förbättras. Vidare föreslås kommissionen ha till uppgift att främja utbildning, forskning och kompetensutveckling och bidra till en ökad medvetenhet om de mänskliga rättigheterna i Sverige.

Utredningen konstaterar välmotiverat vikten av att Kommissionen för mänskliga rättigheter inrättas som en ny myndighet under riksdagen. Uppgiften att utgöra en nationell institution för mänskliga rättigheter i Sverige kan inte läggas på redan existerande myndigheter och utredningen behandlar utförligt varför bland annat Diskrimineringsombudsmannen är olämplig för denna uppgift.

Uppdragsbeskrivningen för den nya kommissionen ryms inte i DO:s mandat som är begränsat till att verka mot diskriminering och vars verksamhet till stor del handlar om att hantera och pröva enskilda klagomål. I begreppet mänskliga rättigheter är diskriminering en stor och oerhört viktig del, men det är betydligt bredare än så. Frågor såsom rätten till privatliv, avvísningar i strid med förbudet mot tortyr, rätten till domstolsprövning är exempel på frågor som har diskuterats vad gäller svenska förhållanden gällande mänskliga rättigheter utan ett samband med diskriminering.

De mänskliga rättigheterna utgör en obeskrivligt viktig värdegrund för samhället i stort och vi välkomnar delegationens förslag och inrättandet av en Kommission för de mänskliga rättigheterna.

Särskilt uttalande gjordes av borgarrådet *Tomas Rudin* (S) enligt följande.

Vi vill på intet sätt förringa vikten av en väl fungerande struktur till skydd för de mänskliga rättigheterna. Dock känner vi oss manade att påpeka att ingen struktur, den må vara aldrig så

genomtänkt, kan fylla sin funktion om inte de politiska ambitionerna att arbeta för mänskliga rättigheter finns.

När en ansvarig minister avfärdar den mest initierade, återkommande rapporten om barnfattigdom och dess påpekande om brott mot barnkonventionen med att den "är oseriös". När ansvarigt borgarråd på fullt allvar vill ersätta välfärdsstaten med välgörenhet. Då är det mer än bara en ny struktur för arbetet med mänskliga rättigheter som behövs.

Kommunstyrelsen

Reservation anfördes av *Stefan Nilsson* och *Emilia Hagberg* (båda MP) med hänvisning till reservationen av (MP) i borgarrådsberedningen.

Särskilt uttalande gjordes av *Tomas Rudin*, *Maria Östberg Svanelind* och *Olle Burell* (alla S) med hänvisning till det särskilda uttalandet av (S) i borgarrådsberedningen.

Särskilt uttalande gjordes av *Ann-Margarethe Livh* (V) enligt följande.

Vänsterpartiet anser att det mesta är framsynt tänkt i delegationens förslag, förutom att vi anser att FN:s konvention om barnets rättigheter och FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW) bör lyftas fram.

Barnkonventionen är relativt känd i Sverige men fortfarande finns stora brister i barns rättigheter i vårtland. Om barnkonventionen upphöjs till lag skulle det stärka barns och ungdomars rättigheter i alla sektorer i samhället.

Kvinnokonventionen är till skillnad från andra människorättskonventioner utformad som skyldigheter för stater och inte som rättigheter för individer. Den har inte heller fått den ställning i vår lagstiftning som skulle behövas för att avskaffa diskrimineringen av kvinnor.

Vi vill också framhålla att inte ens bästa tänkbara struktur till skydd för de mänskliga rättigheterna är tillräcklig om inte den politiska insikten finns att mänskliga rättigheter kränks även i Sverige och om inte den politiska viljan finns att ta det politiska ansvaret för bristerna.

ÄRENDET

En av utgångspunkterna för delegationens arbete har varit att de mänskliga rättigheterna i internationella överenskommelser idag är bindande åtagande för hela den offentliga sektorn. De utgör grundläggande normer för hur människor får bete sig mot varandra. Alla har rätt att ha sina rättigheter, men ingen får använda dem så att de kränker någon annans rättigheter. Skyddet bör utformas på ett sätt som är långsiktigt hållbart och kan stå emot prövningar av olika slag.

Sverige har idag flera internationella åtaganden när det gäller mänskliga rättigheter inom EU, FN, Europarådet m.fl. Delegationen föreslår att dessa åtaganden och överenskommelsers ställning i svensk lagstiftnings- och rättstillämpningsprocess bör utredas för att förtydliga om fler konventioner kan inkorporeras i den svenska lagstiftningen.

Delegationen anser att den nya skollagen på ett föredömligt sätt skrivit in att skolorna ska förmedla och förankra de mänskliga rättigheterna samt utforma utbildningen i överensstämmelse med dessa. Delegationen föreslår att motsvarande skrivning förs in i högskolelagen.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden och utbildningsnämnden.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 21 februari 2011 har i huvudsak följande lydelse.

Regeringsformen slår fast att den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet. Stadsledningskontoret tycker att det är viktigt att tydliggöra de mänskliga rättigheternas roll som en gemensam internationell och nationell värdegrund för samhället. Delegationens olika förslag bildar en helhet och en struktur som tillsammans kan bidra till att de mänskliga rättigheternas roll stärks. Stadsledningskontoret instämmer i delegationens förslag till åtgärder för att främja och säkerställa skyddet för de mänskliga rättigheterna.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 februari 2011 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Roger Mogert m.fl. (s) och Inger Stark (v), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Stefan Nilsson m.fl. (mp), *bilaga 1*.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 29 december 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Delegationen för mänskliga rättigheter föreslår ändringar i ett flertal lagar som rör människor i utsatta situationer. I kommunallagen införs en ny paragraf, kap. 2 a§:

”Kommuner och landsting ska bedriva sin verksamhet med respekt för den enskildes mänskliga rättigheter enligt de internationella överenskommelser som Sverige har åtagit sig att följa.”

Förvaltningen granskar betänkandet i första hand utifrån socialtjänstens perspektiv och noterar att en likalydande text som ovan har införts i lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM), lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) samt socialtjänstlagen (SoL).

Förvaltningen föreslår att bestämmelser som tydliggör ansvaret för att respektera den enskildes mänskliga rättigheter enligt de internationella överenskommelser som Sverige har åtagit sig att följa ska införas även i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Sverige har ratificerat FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och detta bör synliggöras i LSS. Delegationen har uppmärksammat personer med funktionsnedsättning, men endast i relation till socialtjänstlagen.

Huvudförslaget för delegationen är att en nationell institution – Kommissionen för mänskliga rättigheter – ska inrättas som en ny myndighet under riksdagen. Kommissionen bör ha en oberoende ställning och ett brett mandat att främja säkerställandet av de mänskliga rättigheterna i Sverige. Delegationen redovisar att 16 av EU:s medlemsstater i december 2009 hade en sådan institution. I betänkandet argumenteras mot att uppgifterna skulle läggas på någon annan myndighet som närmast ansetts kunna komma i fråga, d.v.s. Justitiekanslern (JK), Diskrimineringsombudsmannen (DO), Barnombudsmannen (BO), Skolinspektionen eller Forum för levande historia.

Förvaltningen anser det viktigt att Sverige har en nationell institution, men kan inte ta ställning till om det behövs en ny myndighet eller om det vore möjligt att kombinera DO:s uppdrag med ett utökat uppdrag om mänskliga rättigheter.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 februari 2011 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen.

Reservation anfördes av Måns Almqvist (v), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Per Olsson (mp), *bilaga 1*.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 21 januari 2011 har i huvudsak följande lydelse.

Utbildningsförvaltningen instämmer i delegationens förslag vad gäller olika åtgärder till stöd för att främja och säkerställa skydd för de mänskliga rättigheterna. De olika förslagen bildar en helhet och en struktur, som tillsammans kan bidra till att de mänskliga rättigheternas roll stärks, som en gemensam internationell och nationell värdegrund för samhället.

Förvaltningen föreslår att utbildningsnämnden beslutar att detta tjänsteutlåtande överlämnas som svar på remissen Ny struktur för skydd av mänskliga rättigheter SOU 2010:70 Dnr 001-2787/2010

RESERVATIONER M.M.

Socialnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Roger Mogert m.fl. (s) och Inger Stark (v) enligt följande.

Vi vill på intet sätt förringa vikten av en bra struktur till skydd för de mänskliga rättigheterna. Dock känner vi oss tvingade att påpeka att ingen struktur, den må vara aldrig så väl uppbyggd, kan fylla sin funktion om inte den politiska ambitionen att arbeta för mänskliga rättigheter finns.

När en ansvarig minister avfärdar den mest initierade, återkommande rapporten om barnfattigdom och dess påpekande om brott mot barnkonventionen med att den "är oseriös". När ansvarigt borgarråd på fullt allvar vill ersätta välfärdsstaten med välgörenhet. Då är det mer än bara en ny struktur som behövs.

Särskilt uttalande gjordes av Stefan Nilsson m.fl. (mp) enligt följande.

Miljöpartiet de gröna vill att frågor om mänskliga rättigheter ges särskild tyngd och prioritet i socialnämndens framtida arbete. Kommunens sociala uppdrag handlar inte om välgörenhet, utan om att ska respektera invånarnas rättigheter enligt de internationellt erkända mänskliga rättigheterna.

Vi välkomnar förvaltningens inställning till slutbetänkandet från delegationen för mänskliga rättigheter. Det behövs en samsyn över parti- och myndighetsgränser kring att människor ska bemötas med respekt och förtroende, t.ex. i kontakter med socialtjänst, sjukvård, skola, arbetsförmedlingen och försäkringskassan. Att respekten för mänskliga rättigheter särskilt poängteras i de lagar som styr myndigheternas verksamhet är därför mycket positivt.

Utbildningsnämnden

Reservation anfördes av Måns Almqvist (v) enligt följande.

Att förvaltningen i sitt svar på remissen "Ny struktur för skydd av mänskliga rättigheter" lyfter fram FN:s barnkonvention som ett viktigt styrdokument för skolan

Att förvaltningen ges i uppdrag att komma med förslag på hur barnkonventionen skall implementeras i skolan

Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige har kommit med sitt slutbetänkande. Det mesta är framsynt och bra men på en punkt anser Vänsterpartiet att delegationen har varit för vag. FN:s barnkonvention med sina 54 artiklar lyfts inte fram tillräckligt i betänkandet. För skolans del är barnkonventionen ett viktigt dokument som skall genomsyra skolans förhållningssätt till eleverna. Hittills har barnkonventionen endast varit rekommendationer. Delegationen föreslår att en utredning tillsätts för att se över hur internationella överenskommelser kan införas i svensk lagstiftning. Upphöjs barnkonventionen till lag, skulle skolorna tvingas att arbeta efter barnkonventionens intentioner och på så sätt skulle elevernas rättigheter och medinflytande stärkas.

Vänsterpartiet vill därför uppdra åt förvaltningen, i väntan på att barnkonventionen blir upphöjd till lag, komma med förslag på fortbildning för skolans personal och samtidigt ge förslag på hur konventionens artiklar kan integreras med skolans etik- och moralundervisning.

Särskilt uttalande gjordes av Per Olsson m.fl. (mp) enligt följande.

Begreppet mänskliga rättigheter reglerar dels ett juridiskt förhållande mellan internationella överenskommelser, stat och individ men aktualiserar även politiska och etiska frågor. Som presenteras i föreliggande utredning behöver Sverige inrätta en ny nationell kommission under riksdagen av flera anledningar.

Det behövs en ny struktur för att säkerställa att Sverige lever upp till sina internationella åtaganden och för att garantera efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna. Den nya myndigheten under riksdagen skall ha i uppdrag att granska lagstiftning och författningsförslag på en övergripande nivå men inte pröva klagomål och kränkningar av de mänskliga rättigheterna i enskilda fall.

På flera samhällsnivåer finns det ett behov av att aktivt och målmedvetet stärka och skydda de mänskliga rättigheterna. Kommissionen föreslås ha till uppgift att undersöka och rapportera om situationen för de mänskliga rättigheterna i Sverige samt lämna förslag på hur den kan förbättras. Vidare föreslås kommissionen ha till uppgift att främja utbildning, forskning och kompetensutveckling och bidra till en ökad medvetenhet om de mänskliga rättigheterna i Sverige.

Utredningen konstaterar välmotiverat vikten av att Kommissionen för mänskliga rättigheter inrättas som en ny myndighet under riksdagen. Uppgiften att utgöra en nationell institution för mänskliga rättigheter i Sverige kan inte läggas på redan existerande myndigheter och utredningen behandlar utförligt varför bland annat Diskrimineringsombudsmannen är olämplig för denna uppgift.

Uppdragsbeskrivningen för den nya kommissionen rymmer inte i DO:s mandat som är begränsat till att verka mot diskriminering och vars verksamhet till stor del handlar om att hantera och pröva enskilda klagomål. I begreppet mänskliga rättigheter är diskriminering en stor och oerhört viktig del, men det är betydligt bredare än så. Frågor såsom rätten till privatliv, avvísningar i strid med förbudet mot tortyr, rätten till domstolsprövning är exempel på frågor som har diskuterats vad gäller svenska förhållanden gällande mänskliga rättigheter utan ett samband med diskriminering.

De mänskliga rättigheterna utgör en obeskrivligt viktig värdegrund för samhället i stort och vi välkomnar delegationens förslag och inrättandet av en Kommission för de mänskliga rättigheterna.